

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 14

וארא תשע"א

דבר השבוע

לפני שמה עשה מופתים לפרעה נאמר לו: "ראה נתתיך אלוקים לפרעה". על פי פשט משה מצטווה לשחק אלוקים מול פרעה - עליו להופיע מול פרעה כדמות אלוקית הפוקדת עליו בתוקף מה לעשות (כאשר האלוקות של משה מודגשת על ידי כך שאין הוא מדבר ישירות עם פרעה, אלא על ידי אהרן המשמש לו כנביא). מה משמעות הציווי הזה? כיצד ניתן להבין שרבן של כל הנביאים, משה רבינו, אשר בא לפרסם בעולם את אמונת היחוד ולהיאבק באלילים - מצטווה להופיע כאלוקים דווקא כאשר עליו להכניע את פרעה הבוטח באליליו וחרטומיו בפני ה' אלוקים אמת!!

המדרש דן באדם העושה עצמו אלוק מול זה הנדרש 'לשחק אלוק', ומקבל כוחות מיוחדים לשם כך. הטעם 'למשחק' משה ב'אלוקים לפרעה' מפורש במדרש: "אמר לו הקב"ה למשה: פרעה הרשע עשה עצמו אלוק, שנאמר לי יאורי ואני עשיתני, לפיכך יראה אותך ויאמר שזה אלוק". משה מופיע כ"אלוהים לפרעה" דווקא כדי לבטל את יומרת פרעה להיות אלוקים בעצמו. פרעה טוען לשליטה בטבע ("לי יאורי") וגם שעשה את עצמו ("אני עשיתני"), בדיוק כמו המצב בדורנו, בו מתיימרת התרבות להציב את האדם במרכז ולהעמיד דמות מופת של אדם ש'עושה את עצמו' - self made man. גם בדורנו על היהודי להתייבב מול התרבות הזרה כ"אלוקים לפרעה", לערער את תוקפה ומתוך כך לתקנה. (מעייין גנים)

מידת השפלות (חלק ד')

כל נושא השפלות נסמך בחסידות על הפסוק "שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". "שבו איש תחתיו" נדרש שהאדם צריך להיות שפל גם בפני עצמו!

כזכור, ישנן שלוש רמות של שפלות: בפני מי שלמטה ממנו, בפני מי ששווה לו, ובפני מי שלמעלה ממנו באין ערוך - שפלות בפני רשעים, בינוניים וצדיקים. כעת מוצאים רמה נוספת של שפלות - **שפלות האדם בפני עצמו**, דבר תמוה לכאורה.

ישנו פסוק דומה בעניין המשיח - "צמח שמו ומתחתיו יצמח". "מתחתיו יצמח" מלמד שהוא צומח מתחת לעצמו. המשיח צומח מהמדרגה של "שבו איש תחתיו", מהמקום שלמטה מעצמו.

פסוק נוסף בנושא הצמיחה הוא "אמת מארץ תצמח". אמת היא היסוד הטמון עמוק באדמה. כדי להצמיח נפשית את האמת מתחת לארץ, צריך את המידה של "שבו איש תחתיו". להיות שפל בפני עצמו זהו המכנה המשותף של שלוש מדרגות השפלות שמנינו. מהו הפשט של להיות שפל בפני עצמו?

פתיחת ספר ה"תניא" מביאה את אמרת חז"ל "ואפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע". בעל התניא מסביר שהעולם אומר לאדם "צדיק" לפי מה שנראה ממעשיו. זו התדמית האמיתית של אופן התנהגותו. לפי ההתנהגות של האדם, כך הוא צדיק. אין החנפה כללית, אלא העולם רואה יהודי טוב - צדיק - וכך הוא מתאר.

תגובת האדם לכך צריכה להיות: "לא, אני כרשע!" עליו להגיב נפשית שהוא יושב מתחת לציון שמגיע לו. הוא לא מסכים לכך שכולם אומרים שהוא צדיק. בדרך כלל על האדם לסמוך על דברי המשקיפים כלפיו יותר מדבריו, מאחר שהוא נוגע בדבר. מדובר כמובן על משקיפים אמיתיים ולא חנפנים. ואפילו אם כולם, כולל הצדיקים ואפילו הרבי אומרים לאדם שהוא צדיק, אין לו להאמין. זו מדרגת "שבו איש תחתיו".

בעצם מדוע לא להאמין? האם אין בכך שקר? נחבר כעת את מידת **האמת** לשפלות. אחד מהסימנים של שפלות היא התחושה של 'כמה אני רחוק מהאמת'. האדם חש שיש לו דמיונות שוא, שהוא מרומה ורחוק מן האמת ונמצא בשקר. האדם רואה את עצמו כשקר אחד גדול.

עיקר השקר הוא העמדת פנים. אדם שמעמיד פני צדיק (ובאמת אינו כן) הוא גרוע מרשע שאינו מעמיד פנים. לרשע שאינו מעמיד פנים יש תקווה שיבוא לידי תיקון, אך אם אדם מעמיד פני צדיק, הוא אבוד. לפי החסידות אין מאוס יותר מחיצוניות ומהעמדת פנים של צדיק.

החסיד האמיתי מפחד פחד מוות שלא ירמה את הזולת ואת עצמו. יש ווארט מפורסם בחסידות על אחד שמעמיד פני צדיק וחשוב. ראשית אומרים לו, כי את ה' אי אפשר לרמות. שנית, האנשים לא יתנו שמישהו ירמה אותם ולבסוף יתפסו אותו. ואת מי נותר לו לרמות? את עצמו בלבד... ה' מכיר בשקר מיד, אנשים מכירים בשקר לאחר זמן, ובסך הכל האדם מרמה את עצמו בלבד כל ימי חייו ותו לא. לכן היו החסידים אומרים שהסיכום של ספר ה"תניא" במשפט אחד הוא "אל תרמה את עצמך!" זו כל החסידות במשפט אחד.

הפחד של האדם מרמאות עצמית נובע מכך שיש בו נטייה שורשית לכך. זהו שורש השפלות בנפש, השפלות של האדם מתחת לעצמו. האדם לא זוקף לזכותו את העובדה שאנשים מציינים אותו לטובה ולמופת שהוא צדיק. אמנם הוא יודע בעצמו שעשה מעשים טובים - עשה מצוות, עזר לאנשים ונתן צדקה, אבל בינו לבין עצמו הוא יודע, שלפי הנטייה השורשית שלו לא היה עושה זאת.

(אוצר הנפש א')

אותיות מוחכימות: פרעה - פה רע

כל עניינו של פרעה הוא פה רע - לדבר דיבורים רעים, ותיקונו פסח - פה הסח בנפלאות הבורא.

רגלי אליהו הנביא מחוץ לעגלה – תיקון ההקפדה (חלק א')

פעם אחת הרב יעקב יוסף אב"ד פולנאה, הנקרא ע"ש ספרו תולדות יעקב יוסף, מגדולי תלמידיו של הבעש"ט ביקש מהבעש"ט שיזכה לגילוי אליהו, וגם ביקש עצה שלא יתרגש מכך, כלומר יקפיד. והבטיח לו הבעש"ט שבקרוב יזכה הן לגילוי אליהו וגם ייתן לו עצה שלא יקפיד ויתרגש מכך.

בנוסעו לביתו מבית רבו, פגע בדרך יהודי הולך רגלי וביקש התולדות יעקב יוסף את האיש ההולך שישב לו בעגלה שהוא נוסע ולמה לו לכתת רגליו. האיש נאות ועלה על העגלה וישב לו, אבל את רגליו לא הכניס בעגלה ועזב אותן תלויים חוץ לעגלה.

ויאמר התולדות יעקב יוסף להולך: "למה אין אתה מכניס את רגליך לעגלה כמו כל האנשים הנוסעים, המכונסים בעגלה עם הרגלים?!!" ויאמר האיש: "דוד המלך אומר בתהלים "אשרי האיש שככה לו" - מי הוא האיש אשרי לשון אושר שככה לו, שטוב לו בכל מצב שבו הוא נמצא, אם הרגלים בעגלה או חוצה לה". אחרי זמן מה בא התולדות יעקב יוסף לבעש"ט למעזיבו, ושאל: "כ"ק מורנו הבטיח לי שאזכה לגילוי אליהו, וטרם זכיתי לכך. ויאמר לו הבעש"ט: "האיש שנסע יחד עם כ"ק בעגלה, ואמר לכבודו 'אשרי האיש שככה לו', וגם רמז שכבודו לא יהיה קפדן, ויקבל כל דבר במצב רוח טוב, היה אליהו וכבודו לא הרגיש"...

ככה – מידת ההשתוות

בסיפור זה רואים במוחש מה שנאמר במקומות שונים, שאלהו הנביא הולך בשליחותו של הבעש"ט. הבעש"ט ממש מנחה את אליהו הנביא בהתגלותו ל"בעל התולדות". ל"בעל התולדות" היו דינים בשורש נשמתו, לכן ביקש מהבעש"ט עצה שלא יקפיד. קפידא היא המצב של שורש הדינים - "מינה דינין מתערין" - המופיע בחיצוניות הבינה.

בכל התפעלות ראשונית יש מן ההקפדה. חסידים ובפרט חסידי חב"ד עבדו על אי התפעלות ("נון התפעלות"). עיקר ההבדלה נמצאת במקום ההתפעלות וההתרגשות. אין להתפעל בהתפעלות הסתמית של הטבע הראשון שיש בה הקפדה. רק לאחר ששוללים אותה ניתן על ידי התבוננות להוליד מידות חדשות של הטבע השני, של אהבה והתרגשות אמיתיים. מי שמתרגש לא מרגיש באמת מה קורה. לכן הבעש"ט סיים באומרו "וכבודו לא הרגיש".

הבעש"ט מורה ל"בעל התולדות" שכל קפידותו נובעות מכך שלא הגיע עדיין למדרגת "ככה", המדרגה העליונה ביותר - "כתר כל הכתרים". דוד המלך, שהוא שורש נשמת הבעש"ט, אומר "אשרי העם שככה לו". "שככה" עולה בגימטריא משה, אבל העיקר הוא ככה העולה בגימטריא "מה", מדרגת משה רבינו - "ונחנו מה", ביטול בנפש. לבעש"ט במקום דרגת "מה" הנמצאת בחכמה, יש את השורש שנמצא בכתר כל הכתרים. ככה - זו מידת ההשתוות וגם מקור האושר שהוא התענוג שבכתר. צריך להיות מאושר כל הזמן מהככה. אליהו הנביא בא ללמד את "בעל התולדות" שיהיה מאושר בכל מצב, עם הרגלים בחוץ או בפנים.

פרצוף האדם' (חלק ט')

הכוח להסתגל לכל מצב - אדם' בספירת התפארת

ספירת התפארת היא הכלל של כל הספירות ומכל השמות אדם/איש/גבר/אנוש דווקא 'אדם' הוא הכלל של כל הבריאה. מדוע? בכל מעשה בראשית כתוב "נעשה" בלשון רבים רק בבריאת האדם - "נעשה אדם". הזוהר אומר שאפילו האור, הנברא הראשון במעשה בראשית הוא רק פרט, לכן כתוב "יהי". לשון "נעשה" הכוונה שכביכול ה' מזמין ומשתף יחד את כל מעשה בראשית, שכל אחד יתרום את תרומתו לבריאת האדם כי הוא הכלל הגדול שכולל את כל מעשה בראשית. רש"י מביא מחז"ל שה' אמר "נעשה" מחמת "דרך ארץ", לקבל הסכמה מהמלאכים וכו' ע"ד "דרך ארץ קדמה לתורה". ישנו פירוש יותר פנימי - שה' אומר "נעשה אדם" לאדם עצמו. כלומר שגם האדם עצמו משתף בבריאת עצמו, היות ששורשו באצילות. "אני ואתה נשנה את העולם" אומר הקב"ה לאדם. איך? שאני ואתה יחד נברא אותך, "נעשה אדם". בעצם ה' מתייעץ עם שני פרצופי האדם (אדם נברא זכר ונקבה) העתידים להתחלק ולהתכלל שוב. בתהליך בריאת האדם יש צורך בשיתוף פעולה, כלומר להציע לחתן והכלה שיבראו ביחד ואז יתנסו ויתכללו שוב - דבר ייחודי שקורה רק לאדם בין כל הנבראים. איך מתבטאת תכונת הכלליות של ה'אדם? היא מתבטאת בכך שהוא יכול להסתגל לכל מצב, גם למצבים קשים (עם ישראל נקרא עם סגולה). יכולת ההסתגלות של האדם באה מהבחינה של כלליות. היות שהכל נמצא אצלו, הכל השתתף בבריאתו - וגם הוא עצמו השתתף בבריאה שלו - לכן הוא מסוגל לכל דבר. שום דבר לא צריך להפחיד ולהבהיל אותו, כי הוא כללי. (כ"א אייר, תש"ע)

חולשה אינה חיסרון (חלק ד')

לכאורה ישנה קושיא על מה שלמדנו בחלק הקודם, שהאות הגדולה היא זכוכית מגדלת על המעלות והאות הקטנה זכוכית מקטינה על החסרונות, כי ה-א הגדולה של "אדם" שהיא הרגשת מעלת עצמו - בגללה הוא נפל. כלומר, הרגשת המעלה שלו היא החיסרון שלו, ואילו ה-א הקטנה של משה (במילה ויקרא) שהיא תיקון ה-א הגדולה של אדם - היא הענווה שלו, "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". ענוה זו חולשה - מרגיש עצמו פחות (שהסתכל עד סוף הדורות והרגיש עצמו נחות ביחס לאמונה הפשוטה של היהודים הפשוטים). מתוך החיסרון שלו (הרגשת "מה אנוש כי תזכרנו") משה זוכה למעלה הכי גדולה - "ותחסרהו מעט מאלהים".

בכל אופן, רואים שהמעלה (האות הגדולה) יכולה להפוך לחיסרון והחיסרון (האות הקטנה) יכול להפוך למעלה. והיות שכך, הכל מתמזג באותיות הרגילות המבטאות את ההשגה, שמאחר שמעלה יכולה להפוך לחסרון וחסרון למעלה - לכן כדאי להסתכל בגובה העיניים, שווה בשווה. כמו הבעש"ט שמחד, ככל שהוא למעלה, הוא פוחד שמא יפול לפומא דתהומא רבה ומאידך, זה גם העידוד של "כי נפלתי קמתי", שאפשר לקום מהחיסרון. זהו המצב המאוזן, הבינוני, שיש בו מתח למעליותא.

לסיכום, רק מעלה או רק חסרון זהו מצב רפוי לגריעותא, שאין בו מתח חיוני. ולעומת זאת, דווקא במה שבאמצע יש מעט מתח בין הקצוות, תוך כדי תודעה שהחיים הם דו-סטריים.

(כ"א אייר, תש"ע)

אמרת הרב

אם איני מאוזן נפשית, איני יכול להסתכל אליך פנים בפנים. אני עסוק בעצמי.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il